

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

АНДРІЙ НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 658.14:65.012.8

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ**

Спеціальність 21.04.02 – економічна безпека
суб'єктів господарської діяльності

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Львів – 2024

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана самостійно.

Опоненти:

доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЦІВ Тарас Григорович,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»,
завідувач відділу проблем
соціально-гуманітарного розвитку регіонів

доктор економічних наук, професор,
ГНИЛИЦЬКА Лариса Володимирівна,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
професор кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу

доктор економічних наук, професор,
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович,
Українська академія друкарства,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування

Захист відбудеться 5 квітня 2024 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.04 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. В. Гобела

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Пріоритети у створенні в межах кожного підприємства системи економічної безпеки із жорсткою організаційною структурою та спрямованістю в діях суб'єктів безпеки на протидію внутрішнім загрозам втрачають актуальність під тиском критично високої динамічності зміни середовища функціонування. Йдеться не лише про COVID-19 чи воєнні дії, вплив яких є короткостроковим, хоча і суттєвим, а й про масштабні процеси, один із яких пов'язаний з цифровізацією ринку праці. Четверта промислова революція створила підґрунтя для виникнення й швидкого зростання частки цифрової економіки, в межах якої змінюються взаємовідносини між основними суб'єктами на сучасному ринку праці. Завдяки цифровізації ринку праці підприємства отримують низку суттєвих конкурентних переваг, зокрема у вигляді здатності продовжувати активну господарську діяльність і в умовах обмежень, що були впроваджені під час останньої пандемії та в поточних умовах воєнних дій. Водночас ці ж зміни в організації діяльності вимагають значно більших інвестицій в облаштування віддалених робочих місць та покращення цифрових компетентностей працівників, а також першочергової трансформації системи економічної безпеки підприємства із видозміненням безпекової діяльності відповідно до потреби реагувати на новітні виклики, ризики та загрози, серед яких – втрата людського капіталу. Зростає актуальність переосмислення засад забезпечення економічної безпеки підприємства, з огляду на гнучкість і спроможність реагувати на зміну зовнішнього середовища на засадах випередження задля створення контрольованого й безпечного переходу до нових умов у межах підприємства загалом.

Важливість розроблення методологічного базису забезпечення економічної безпеки підприємства обумовлено тим, що цифровізація ринку праці актуалізувалася впродовж кількох останніх років, зокрема через необхідність долучення до процесу розвитку цифрової економіки як швидко прогресуючого сектору в межах національної економіки, що дає змогу як мінімум не збільшувати технологічне відставання від країн-лідерів в економічному поступі, та створення необхідної основи для післявоєнного відновлення.

Розробці питань щодо забезпечення економічної безпеки підприємств багато уваги приділили українські та зарубіжні вчені, зокрема: Г. Аніловська, О. Ареф'єва, О. Білорус, І. Бінько, Н. Вавдіюк, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, Л. Гнилицька, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, Д. Ковальов, Г. Козаченко, М. Копитко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, С. Мельник, І. Мігус, І. Мойсеєнко, В. Мунтіян, С. Мочерний, В. Ортинський, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Я. Пушак, І. Рєвак, Є. Рудніченко, Т. Сухорукова, Р. Тринько, М. Флейчук, В. Франчук, Л. Шемаєва, Т. Шира, В. Шлемко, В. Шликов, А. Штангрет та інші.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць вчених, слід зазначити, що у сучасній науковій літературі й практиці господарювання підприємств ще недостатньою мірою досліджені важливі питання

забезпечення економічної безпеки, зокрема потребують уваги питання розширення горизонтів створення інформаційного поля для розроблення й реалізації управлінських рішень суб'єктами безпеки. Сучасні наукові розвідки не спрямовані на розгляд передумов і засад здійснення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства, формування мотиваційного механізму, покращення ресурсного забезпечення та інтелектуалізації.

Наукова проблема дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні методологічних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0121U112498), в якій сформовано методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, та Української академії друкарства «Моделювання механізмів управління економічною безпекою підприємства» (2013–2023, номер державної реєстрації 0113U008320), в якій авторка розробила науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розроблення концептуальних, теоретико-методологічних і методико-прикладних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

- уточнити понятійно-термінологічний апарат забезпечення економічної безпеки підприємства;
- сформувані концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства;
- розробити та обґрунтувати теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал;
- сформувані теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці;
- удосконалити методичні основи створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства;
- здійснити систематизацію факторів, що визначають трансформацію ринку праці;
- побудувати модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства;
- удосконалити методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці;

– розробити мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства;

– розробити технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства;

– сформуванати методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства;

– запропонувати науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

Методи дослідження. В основу методології дисертаційної роботи покладено системний підхід, у межах якого застосовано такі методи: *індукції та дедукції, порівняння і систематизації* – для дослідження сутнісних характеристик та еволюції базових понять дисертаційної роботи; *аналізу та синтезу* – під час аналізування траєкторії цифровізації ринку праці та встановлення спільних і відмінних загроз для економічної безпеки промислових підприємств; *статистичного аналізу* – для характеристики основних тенденцій в діяльності промислових підприємств і суттєвості впливу факторів на попит і пропозицію робочої сили на ринку праці в період пандемії COVID-19 й під час воєнних дій; *непараметричні статистичні* – для окреслення тенденцій розвитку промисловості та параметрів функціонування промислових підприємств окремих видів економічної діяльності; *анкетування та експертного аналізу* – для систематизації груп факторів, що визначають трансформацію ринку праці, впливають на перебіг процесу цифрової трансформації підприємства та слугують основою для розроблення програми й реалізації заходів стосовно цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства; *моделювання* – під час моделювання ієрархічного зв'язку між рівнями безпеки, змістового наповнення інформаційного поля відповідно до холістичного підходу, розробки моделі формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства та мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства; *багатокритеріального вибору альтернатив на основі нечіткого відношення переваги* – для формування ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства; *BOCR* – для оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства; *механізму семантичних мереж й елементів логіки предикатів* – для встановлення пріоритетності впливу факторів, що визначають трансформацію ринку праці; *морфологічного аналізу* – для уточнення понятійно-категоріального апарату за проблемою; *графічний* – під час наочного подання теоретичного та методичного матеріалу; *абстрактно-логічний* – задля теоретичних узагальнень і висновків дослідження.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, звітність і первинна документація промислових підприємств, результати опитування експертів серед провідних фахівців промислових підприємств, науковців і представників органів державної влади, довідкові та інформаційні видання, праці вітчизняних та іноземних науковців і практиків, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці, розробленні науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування, а саме:

вперше:

– розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства з урахуванням цифровізації ринку праці, який передбачає позитивне й негативне стимулювання, перше з яких орієнтовано на здобуття нових професійних і цифрових компетенцій, що узгоджується із актуальними засадами розвитку людського капіталу та сприяє активності в безпековій діяльності, а друге спрямоване на зменшення опору та ліквідацію загроз, які виникають через дії чи бездіяльність працівників, що створює сприятливі безпекові умови для контрольованої та результативної цифрової трансформації підприємства;

– систематизовано фактори трансформації ринку праці, зважаючи на пріоритетність їх впливу на макро-, мезо- та мікрорівнях, на основі використання механізму семантичних мереж й елементів логіки предикатів та встановлення переваг факторів засобами методології моделювання ієрархій і методу ранжування й синтезу багаторівневої моделі, що дало змогу сформулювати інформаційне поле для розроблення заходів під час безпекової діяльності на основі цілісного бачення змін у середовищі функціонування підприємства;

– розроблено науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства, який полягає в комплексному застосуванні заходів, що передбачають оптимальне поєднання логічної послідовності дій суб'єктів безпеки із креативним вирішенням раніше невідомих проблем шляхом створення синектичної групи, що уможливорює формування сприятливих умов для цифрової трансформації підприємства, протидії загрозам та ефективному використанню можливостей, що утворюються внаслідок зростання частки цифрової економіки, зокрема й цифровізації ринку праці;

– розроблено методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, який передбачає застосування методу BOCR, що полягає в моделюванні із встановленням очікуваних позитивних наслідків, додаткових витрат, нових можливостей та ймовірних ризиків, результати апробації якого створили інформаційну основу для розроблення й впровадження в систему економічної безпеки підприємства мотиваційного механізму;

удосконалено:

– методичні основи створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, відмінністю яких є позиціонування на засадах холістичного підходу, який передбачає формування цілісного бачення усіх взаємопов'язаних і дієвих у поточному та/або перспективному плані змін, зокрема і поза системою, що дало змогу виокремити й впорядкувати актуальні для промислових підприємств загрози й тенденції на ринку праці як підставу розроблення превентивних рішень у безпековій діяльності;

– модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства, яка, порівняно з відомими, побудована на основі використання системно-синергетичного підходу, який дав змогу осучаснити зміст основних складових такої системи відповідно до поточних умов функціонування та в динаміці окреслити умови переходу до атрактору, що передбачає цифрову трансформацію та дозволяє на випередження протидіяти загрозам й ефективніше використовувати можливості, які виникають завдяки цифровізації ринку праці;

– методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, які вирізняються застосуванням методу багатокритеріального оцінювання альтернатив, що дало змогу порівняти поширені на практиці варіанти ресурсного забезпечення відповідно до актуальних у безпековій діяльності потреб у матеріально-фінансових, техніко-технологічних, організаційних та інтелектуальних ресурсах, із обґрунтуванням позицій, котрі забезпечують результативне виконання поставлених перед суб'єктами безпеки завдань;

– технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства, яка відмінна від існуючих організаційною структурою внутрішнього (включає облікову, позаоблікову та аналітичну підсистеми) та зовнішнього (систематично актуалізується на основі конкурентної розвідки) інформаційного поля для отримання даних із наступним опрацюванням, що уможливорює адресне та якісне задоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-термінологічний апарат дослідження шляхом поглиблення змісту дефініцій «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «економічна безпека підприємства» й «соціальна безпека», що, на відміну від відомих, уточнює та встановлює логічні зв'язки, враховуючи актуальність формування цифрової економіки та цифровізацію ринку праці, що доповнює етимологічно-семантичну складову теоретико-методологічної бази забезпечення економічної безпеки підприємства;

– концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства, які відмінні характеристикою рівності цифрової трансформації підприємства (перший – оцифрування; другий – зміна бізнес-процесів; третій – перехід до

нової бізнес-моделі), що формує підстави для ідентифікації нових загроз і можливостей та обумовлює цілеспрямованість дій суб'єктів безпеки;

– теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал, які, на відміну від існуючих, передбачають структуру функціональну, із виокремленням біофізичного, інтелектуального, професійного й соціального складових капіталу, та ієрархічну, стосовно особи («індивідуальний»), підприємства («корпоративний») й держави («макроекономічний») людського капіталу, що дозволило ідентифікувати низку пріоритетних загроз;

– теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці, особливістю якого є поєднання теоретичних засад реалізації змін на ринку праці із результатами аналітичних досліджень характеру та міри впливу цифрових технологій на активність найманого працівника, роботодавця та держави, що дозволило визначити основні параметри траєкторії цифровізації ринку праці, які позиціонуються як орієнтири за осучаснення базових засад безпекової діяльності підприємства.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані у дисертації окремі положення, висновки та пропозиції, отримані авторкою у процесі дослідження, використано у практичній діяльності:

– Управління економічного розвитку міста Ужгородської міської ради, зокрема, концептуальні, теоретико-методологічні та методико-прикладні засади забезпечення економічної безпеки підприємства будуть застосовані у подальшій розробці Програми соціально-економічного розвитку Ужгородської міської територіальної громади, а також оновлення Стратегії розвитку Ужгородської міської територіальної громади до 2030 року та Плану заходів на 2024–2026 роки з її реалізації (довідка від 09.01.2024 р. № 1.0516/130);

– Департаменту економічного та регіонального розвитку Закарпатської обласної військової адміністрації із подальшим урахуванням у державній політиці, яка спрямована на підтримку економічної й соціальної стабільності в регіоні, а також у питаннях розвитку цифрової інфраструктури, що дозволить підприємствам набувати нових конкурентних переваг, а населенню – покращувати цифрові компетенції (довідка від 09.01.2024 р. № 01-07/20);

– ТОВ «Сонячна енергія плюс» – із впровадженням мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Відповідно до наукових позицій сформовано перелік позитивних і негативних стимуляторів, який враховує специфіку діяльності підприємства. Результатом стало покращення професійних і цифрових компетенцій працівників (довідка від 29.12.2023 р. № 92);

– ТОВ «Агрофруктсервіс» – у процесі використання конкурентної розвідки як інструменту для отримання достовірної інформації про динаміку зовнішнього середовища. Впровадження розробленої технології потребувало певних змін у безпековій діяльності підприємства, що сприяло покращенню інформаційного забезпечення суб'єктів безпеки (довідка від 09.01.2024 р. № 01/1);

– ПП «Булава УЖ 1» – взято до уваги, із подальшим упровадженням, науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства, який передбачає створення синектичної групи з працівників підприємства. Формування такої групи розширило можливості щодо розроблення профілактичних заходів на основі відстеження тенденцій в зміні безпекової ситуації стосовно певного контрагента та застосування нетипових варіантів виконання завдань задля підтримання умов його безпечного існування (довідка від 28.12.2023 р. № 28/12);

– ТзОВ «Веста енерджі», відповідно до розробленої моделі до формування та розвитку системи економічної безпеки підприємства, в основу якої покладено системно-синергетичний підхід, були внесені зміни у внутрішні положення здійснення безпекової діяльності, що формують інформаційне підґрунтя не лише для реалізації захисних заходів, але й своєчасного коригування діяльності задля збільшення ефективності фінансово-господарської діяльності (довідка від 01.02.2024 р. № 132-02/24).

Теоретичні узагальнення, наукові розробки та методологічні положення дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес та наукову діяльність, зокрема:

– під час викладання навчальних дисциплін «Основи безпекознавства», «Економіка підприємства та організація бізнесу», «Фінансова безпека» та «Бюджетно-податкова безпека», у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 02.01.2024 р. № 02);

– для проведення подальших наукових досліджень із проблем: модернізації інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства; формування сприятливих обставин для цифрової трансформації підприємства щодо протидії загрозам та ефективному використанню можливостей, що утворюються через зростання частки цифрової економіки й цифровізацію ринку праці; трансформації ринку праці, на основі використання механізму семантичних мереж й елементів логіки предикатів та встановлення переваг факторів засобами методології моделювання ієрархій і методу ранжування й синтезу багаторівневої моделі; методичних основ створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, особливістю яких є позиціонування на засадах холистичного підходу; формування і розвитку моделі системи економічної безпеки підприємства, яка побудована на основі використання системно-синергетичного підходу (акт впровадження у наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ від 04.01.2024 р. № 1).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення і рекомендації, що виносяться на захист, одержані авторкою самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого дослідження, що зазначено у переліку наукових праць. Матеріали та висновки кандидатської дисертації в цій науковій роботі не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення і результати наукового дослідження, викладені в дисертації, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів і права» (7 травня 2020 р., м. Полтава); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні» (25–27 листопада 2021 р., м. Львів); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Вдосконалення економіки країни: проблеми та шляхи вирішення» (26 лютого 2022 р., м. Львів); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» (20–22 травня 2022 р., м. Львів); ХCV Міжнародній інтернет-конференції «Нові напрями розвитку науки та техніки в умовах світової кризи» (19 серпня 2022 р., м. Ужгород); VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні» (24–26 листопада 2022 р., м. Львів); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Modern research in world science» (29–31 січня 2023 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права: теорія та практика» (8 лютого 2023 р., м. Кременчук); Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва» (27–28 квітня 2023 р., м. Івано-Франківськ); X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» (25–27 травня 2023 р., м. Львів); 2nd International scientific and practical Internet conference «Global society in formation of new security system and world order» (27–28 липня 2023 р., м. Дніпро); 5th International scientific and practical Internet conference «Integration of education, science and business in modern environment: summer debates» (3–4 серпня 2023 р., м. Дніпро); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми в економіці, фінансах та управлінні» (25 жовтня 2023 р., м. Одеса); науково-практичному семінарі «Фінансові розслідування як інструмент зміцнення економічної безпеки» (24 листопада 2022 р., м. Львів); науково-практичному семінарі «Фінансова безпека: теоретичні та прикладні аспекти» (23 листопада 2023 р., м. Львів).

Публікації. Положення та висновки, сформульовані у дисертації, опубліковано в 39 наукових працях, серед яких: одноосібна монографія; 6 статей у наукових періодичних виданнях, які індексуються у наукометричних базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection; 19 статей у наукових фахових виданнях України; 13 наукових праць у збірниках за матеріалами конференцій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (396 найменувань, поданих на

41 сторінці), 4 додатків, розміщених на 36 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 493 сторінки, із них основний текст – 396 сторінок, які містять 44 таблиці та 39 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, предмет, об'єкт і методи дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено особистий внесок здобувача, дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства»** уточнено понятійно-термінологічний апарат забезпечення економічної безпеки підприємства, визначено та охарактеризовано нові виклики, що виникають для економічної безпеки підприємства в умовах розвитку цифрової економіки, сформульовано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства.

Простежено еволюцію поглядів стосовно базового в безпекознавстві поняття – «безпека», яке сьогодні ґрунтується на засадах неможливості досягнення абсолютної безпеки щодо будь-якої відкритої соціально-економічної системи внаслідок постійної зміни умов існування, а процес забезпечення полягає в спроможності своєчасно реагувати і підтримувати життєздатність, зважаючи на тенденції в зміні зовнішнього середовища, які проявляються у виникненні нових викликів, ризиків і загроз та можливостей. Виявлено, що осучаснена парадигма забезпечення безпеки вирізняється спрямуванням на ліквідацію причин порушення балансу і збереження підконтрольності перебігу подій стосовно певної системи, тобто перевага надається превентивним заходам, а не ліквідації наслідків реалізації загроз.

Авторське бачення суті понять «безпека», «держава» та «економічна безпека» допомогло обґрунтувати власну позицію щодо економічної безпеки держави як діяльності, спрямованої на підтримання стійкості, досягнення стабільності й незалежності економіки шляхом реалізації захисних заходів стосовно внутрішніх та зовнішніх загроз задля реалізації національних інтересів і формування безпечних умов для розвитку бізнесу та задоволення потреб населення. Встановлено факт виникнення зацікавленості в дослідженні проблематики економічної безпеки на рівні окремих підприємств лише на початку 90-х років, зокрема шляхом намагання адаптації напрацювань іноземних науковців. Відмінність умов функціонування підприємницьких структур в Україні спровокувало поступове переосмислення змісту економічної безпеки підприємства, що простежується в актуальних і сьогодні підходах в його розумінні. З'ясування змістового наповнення кожного із відомих підходів слугувало підставою для формування авторського розуміння економічної безпеки підприємства як діяльності, спрямованої на підтримання стійкості й формування умов для розвитку шляхом реалізації захисних заходів

та/або адаптації стосовно впливу внутрішніх та зовнішніх загроз задля досягнення корпоративних інтересів, зокрема і через гармонічну взаємодію із системами вищого та нижчого рівня.

Обґрунтовано необхідність розгляду складової економічної безпеки держави соціальної безпеки, яка в авторському розумінні становить діяльність, спрямовану на стабілізацію ситуації в соціальній сфері шляхом реалізації захисних заходів стосовно внутрішніх та зовнішніх загроз задля реалізації соціальних інтересів та формування безпечних умов для розвитку та ефективного використання людського капіталу, підвищення рівня та якості життя населення, соціального прогресу у суспільстві. Встановлено зв'язок між економічною безпекою держави, економічною безпекою підприємства, соціальною безпекою, зокрема однією з її складових – ринком праці, а саме в контексті виникнення ризиків і загроз, які потребують своєчасної та результативної реакції в межах усієї ієрархії.

Аналізуючи промислову революцію як суттєві якісні зміни в суспільстві, що спровоковані технологічним поступом, тобто новими технологіями, коригуванням взаємодії людини й техніки, змінами в рівні продуктивності праці й обсягами використання природних ресурсів, послідовно охарактеризовано параметри зрушень в економіці, зокрема в контексті забезпечення економічної безпеки держави і економічної безпеки підприємства та вагомості впливу на ринок праці. Обґрунтовано, що актуальна сьогодні реалізація Четвертої промислової революції створює основу для формування конкурентних переваг на рівні окремих підприємств за активної участі держави, чим поглиблюється зв'язок у парі «економічна безпека держави – економічна безпека підприємства». З огляду на те, що в основі концепції Індустрія 4.0 лежить автоматизоване промислове виробництво, технологічний поступ можливий і стосовно кожного підприємства за рахунок створення й розвитку відповідної високотехнологічної інфраструктури, зокрема в переході до цифрової економіки.

З'ясовано, що в поточних умовах цифрова економіка формується як складова традиційної із перспективою поступального збільшення частки за рахунок активнішого використання цифрових технологій. Цифровізацію економіки розглянуто в ракурсі змін, що провокують виникнення нових викликів, зокрема таких як «збільшення кількості кібератак», «посилення технологічної залежності», «поглиблення цифрової нерівності», «зростання технологічного безробіття», «висока ймовірність втрати конфіденційності» та інших, які повинні бути об'єктом у процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Ігнорування виявлених викликів, за посилення глобалізаційних процесів і подальшої трансформації національної економіки може спричинити їх перетворення на загрози, протидія яким вимагатиме суттєво більших затрат на рівні економічної безпеки підприємства.

Визначено, що високі темпи глобалізації та подальша інтеграція національної економіки у світовий економічний простір створюють передумови для поступового збільшення частки цифрової економіки, хоча і з

певними відмінностями порівняно із економічно розвинутими країнами, що, своєю чергою, актуалізує необхідність здійснення цифрової трансформації і стосовно діяльності кожного підприємств. З'ясовано, що COVID-19 та військові дії дозволили зберегти та покращити конкурентні переваги тим підприємствам, що активніше застосовують цифрові технології із одночасним впровадженням змін у всі параметри функціонування.

Обґрунтовано, що цифрова трансформація підприємства полягає в послідовному застосуванні цифрових інструментів для формування внутрішнього й зовнішнього інформаційного середовища із подальшими змінами бізнес-процесів й переходом до нової бізнес-моделі відповідно до специфіки фінансово-господарської діяльності з врахуванням безпекових аспектів задля досягнення й збереження конкурентних позицій в умовах розвитку цифрової економіки. Вивчено рівневості і параметри цифрової трансформації підприємства (рис. 1).

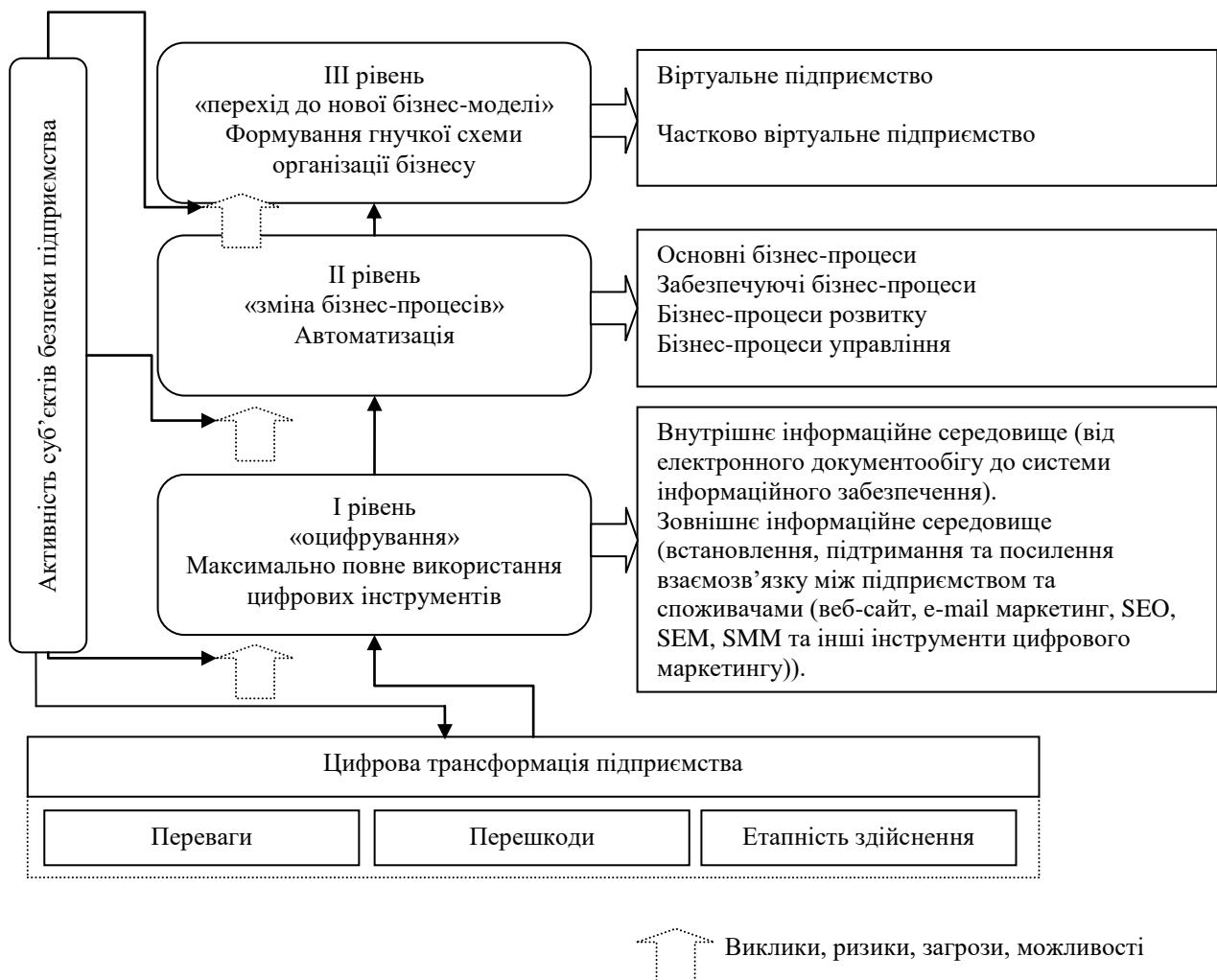

Рис. 1. Рівні та параметри цифрової трансформації підприємства

Визначено переваги (зокрема, покращення зв'язку із споживачами, вихід на нові ринки збуту, оптимізація витрат на створення продукту, зростання продуктивності праці й ефективності виробництва, осучаснення техніко-

технологічної бази тощо) та перешкоди (серед яких: суттєві витрати, внутрішньокорпоративний спротив, загострення безпекової проблематики, нестача кваліфікованих фахівців на ринку праці та інші), що послугували основою для встановлення етапності цифрової трансформації підприємства, вихідною базою якої повинні стати результати оцінювання поточного рівня використання цифрових інструментів, фактичного рівня автоматизації бізнес-процесів і гнучкості організації бізнесу та встановлені цілі й пріоритети. Обґрунтовано, що при формуванні варіантів цифрової трансформації підприємства важливим є: врахування відомих кращих практик, прогнозування тенденцій розвитку національної економіки, зокрема цифровізації ринку праці, оцінювання наявного ресурсного забезпечення та визначення можливих ризиків і загроз із реалізацією заходів для їх нейтралізації.

Сформовано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства, які спираються на врахування існуючого зв'язку в межах безпекової ієрархії, зокрема із економічною безпекою держави, у створенні більш сприятливих умов для цифрової трансформації підприємства задля збільшення частки цифрової економіки, а відтак слідування тим змінам, що виникають в економічно розвинутих країнах. У межах концептуальних засад враховано тенденції в цифровізації ринку праці, що впливають на кадрові ресурси підприємства, зокрема через зміну в змісті й характері праці, зростання значення кваліфікації, освіти і професіоналізму, посилення гнучкості організаційної структури підприємства, збільшення потреби в креативно-творчому вирішенні завдань, поглиблення інтелектуалізації праці тощо, що в сукупності вибудовує нову площину завдань для суб'єктів безпеки. Обґрунтовано, що, незалежно від рівня й етапу цифрової трансформації, реалізація розробленої програми передбачає внесення змін у діяльність підприємства, що порушує стан рівноваги, а відтак провокує виникнення нових ризиків і загроз. Ефективне використання нових можливостей визначається активністю суб'єктів безпеки через інформаційний супровід прийняття управлінських рішень. Недопущення та/або мінімізація негативного впливу загроз є ключовим завданням для економічної безпеки підприємства, як і подальша стабілізація ситуації, що вимагає активного застосування цифрових інструментів та підвищення професійного рівня співробітників служби безпеки, тобто зростає необхідність своєчасної цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства.

У другому розділі **«Методологічний базис цифровізації ринку праці»** досліджено сутність, характеристики та еволюцію концепцій ринку праці, визначено теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал та сформовано теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці.

Виявлено, що жодна із наявних концепцій функціонування ринку праці не є загальноприйнятною, що стало причиною з'ясування базових категорій, тобто «ринку» і «праця». Серед ключових аспектів змісту ринку відзначено

необхідність розгляду серед його учасників держави, яка повинна створювати умови для захисту інтересів продавців і покупців із врахуванням безпекових засад, зокрема в підтриманні стабільності економічного середовища. З'ясовано, що в сучасному розумінні праці наявні аспекти класичного її сприйняття як активності кожної особистості задля створення матеріальних благ, але проявляються й нові тенденції, в яких домінує спрямованість на розвиток і самовдосконалення.

За результатами дослідження глибоких історичних коренів, окресленням міждисциплінарного змісту та критичного розгляду сучасних підходів у розумінні ринку праці вибудовано предметну площину забезпечення економічної безпеки підприємства, яка включає: оцінювання кон'юнктури ринку, вивчення інтересів роботодавців-конкурентів і претендентів на робочі місця, аналіз якісних параметрів робочої сили, розгляд відносин між підприємством і претендентами на робочі місця, найманими і звільненими працівниками, дослідження зміни потреби підприємства в робочій силі, встановлення балансу інтересів між підприємством, працівниками та державою, характеристику організації, ефективності використання та оплати праці найманих працівників, врахування функціонування інститутів регуляторів, експертизу якості робочих місць, відстеження економічної, соціальної та демографічної ситуації в країні, формування та розвиток людського капіталу.

З'ясовано, що ринок праці України дедалі більшою мірою інтегрується в світовий, а відтак актуальнішими для вивчення в безпековому ракурсі стають питання конкурентної боротьби за робочу силу, коли найманий працівник характеризується не лише здатністю виконувати певний обсяг робіт за рахунок власних фізичних властивостей, але також генерувати нові ідеї й створювати знання, будучи носієм людського капіталу. Такі обставини спонукали до розгляду засад функціонування ринку праці як підґрунтя для зміни поточної орієнтації забезпечення економічної безпеки підприємства не лише на внутрішньому середовищі, а вибудовування нової предметної площини, яка стосується ринку праці.

Уточнено особливості робочої сили як товару на ринку праці, дотримуючись класичних позицій, і враховуючи новітні аспекти, що проявляються у сприйнятті найманого працівника носієм людського капіталу та посиленні тенденцій в цифровій трансформації підприємства. Окреслено теоретико-методичні засади, які, враховуючи інтереси роботодавця та найманого працівника, лежать в основі забезпечення економічної безпеки підприємства. Простежено зміни вимог до робочої сили через послідовну реалізацію промислових революцій, коли кожна така трансформація провокувала не лише зміну балансу попиту й пропозиції на ринку праці, але вимагала перегляду засад розвитку актуальних особистісних характеристик з боку найманого працівника із створенням необхідних умов роботодавцем.

Досліджено генезис поняття «людський капітал», перші чотири етапи в межах якого визначають, що проблема досягнення результатів, які пов'язані із

збільшенням національного багатства, безпосередньо пов'язана із пошуком оптимальних варіантів розвитку і відтворення людського капіталу. П'ятий етап – сучасний – характеризується об'єднанням низки підходів, які різняться врахуванням ступеня впливу трансформації економіки, посиленням глобалізаційних процесів, збільшенням частки цифрової економіки та рівнем актуальності цифрової трансформації для підприємств, що в сукупності визначає актуальну орієнтацію найманого працівника на самовдосконалення, саморозвиток, ефективне використання інтелектуального потенціалу й підтримання духовного й фізичного стану та роботодавця, який зацікавлений в максимально ефективному використанні цього різновиду капіталу.

Здійснено структурування людського капіталу із виділенням чотирьох складових: біофізичний (стан фізичного й психологічного здоров'я, спосіб життя), інтелектуальний (здібності (розумові, навчальні й творчі), освіта, знання, креативне мислення, інтуїція, здатність до інновацій), професійний (кваліфікація, професійні знання, вміння, навички, досвід) і соціальний (соціальна ідентичність, моральні цінності, культура праці, здатність до взаємодії в соціальному середовищі), що, у поєднанні з ієрархічним впорядкуванням стосовно особи («індивідуальний»), підприємства («корпоративний») та держави («макроекономічний»), забезпечує необхідний рівень деталізації в розгляді безпекових аспектів формування, розвитку й використання.

Уточнено змістове наповнення процесу інвестування в людський капітал за ієрархічними рівнями, що надалі дозволило виділити сукупність ключових загроз, які, будучи пов'язані із відтоком кадрів, внутрішніми конфліктами, «старінням знань» та неефективним інвестуванням, мають високу ймовірність реалізації через активізацію процесів щодо цифрової трансформації підприємства та цифровізації ринку праці, а відтак потребують особливої уваги і завчасного розроблення заходів щодо недопущення виникнення та ліквідації наслідків.

Встановлено, що роботизація й автоматизація уже спричинили ліквідацію частини робочих місць, які були пов'язані з виконанням типових робіт із застосуванням фізичної праці. Суттєво зросла потреба у виконанні завдань, які вимагають креативного підходу, інноваційності у вирішенні раніше неіснуючих проблем, генерування нових знань тощо. Цифрові компетентності стають обов'язковими не лише для працівників сфер діяльності, де йдеться про максимальне проникнення ІКТ, але й стосовно традиційних секторів, зокрема в промисловості, будівництві й сільському господарстві. Спроможність оволодіти цифровими знаннями незалежно від віку й професійної орієнтації визначає рівень зайнятості для найманих працівників, а також спроможність роботодавців задовольнити попит у виконавцях як носіїв людського капіталу, кваліфікаційний рівень яких повинен відповідати високим темпам роботизації й автоматизації виробничого процесу. Такий перебіг подій спровокував трансформацію ринку праці, яка демонструє відмінну інтенсивність у країнах із різною часткою цифрової економіки. Сьогодні ще існує традиційний ринок,

хоча із певними змінами у взаємодії роботодавця, найманого працівника й держави як регулятора, та його постійно зростаючий цифровий сегмент із новими формами зайнятості, цифровими платформами, віртуальним робочим середовищем та новими викликами для економічної безпеки підприємства.

Виявлено та ретельно охарактеризовано, на основі узагальнення аналітичних даних та вивчення результатів наукових розвідок щодо України та інших країн, параметри траєкторії цифровізації ринку праці (рис. 2).

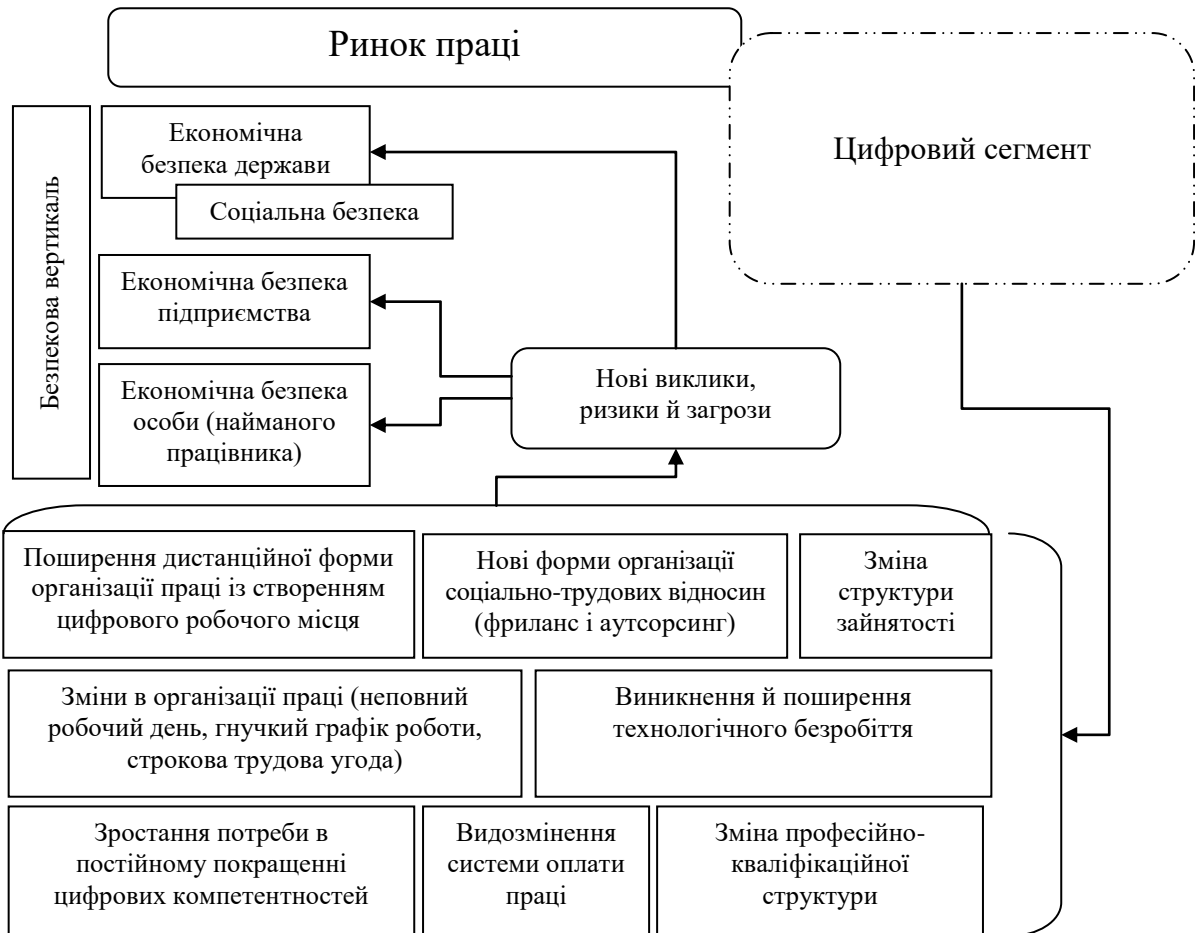

Рис. 2. Ключові параметри траєкторії цифровізації ринку праці, що провають необхідність перегляду засад безпекової діяльності

У межах сформованого теоретико-прикладного базису доведено, що кожне зрушення на ринку внаслідок його цифровізації відмінно впливає на усіх учасників, тобто створюють як нові можливості, так і провають виникнення раніше неіснуючих загроз. Доведено, що в сукупності параметри траєкторії цифровізації ринку праці вказують на збільшення його умовного цифрового сегменту, що вимагає перегляду засад виконання безпекової діяльності на рівні кожного окремого підприємства.

У третьому розділі «Аналітично-діагностичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці» охарактеризовано стан і сучасні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства, сформовано методичні основи створення інформаційного поля в

процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, здійснено систематизацію факторів, що визначають трансформацію ринку праці.

Сформовано цілісне бачення базових умов забезпечення економічної безпеки підприємства, що спирається на результати аналізу офіційних статистичних даних та узагальнень, які містяться в напрацюваннях науковців щодо функціонування промислових підприємств в Україні. Виявлено суттєвість впливу зменшення кількості населення та незадовільного рівня купівельної спроможності на обсяг реалізованої продукції підприємств харчової та фармацевтичної промисловості. Попит на продукцію військового призначення сприяв активізації діяльності машинобудівних підприємств. Зменшення кількості зайнятих працівників у 2010–2022 рр. загалом у промисловості на 45,8% вказує на втрату кадрового потенціалу.

Визначено перелік спільних загроз, які впливають на діяльність підприємств досліджуваних видів економічної діяльності. До переліку таких загроз віднесено: політична нестабільність і трансформаційні процеси в національній економіці; військові дії та супутні процеси; демографічна криза; низька купівельна спроможність населення; застарілі методи управління підприємством; посилення тиску іноземних конкурентів; інноваційна пасивність, техніко-технологічне відставання та недостатність інвестиційних ресурсів; тіньова економіка; втрата людського капіталу та недостатній рівень володіння цифровими компетентностями персоналу; виконання трудомістких елементів із низьким рівнем доданої вартості в межах глобальних ланцюгів створення вартості; COVID-19; низький рівень цифрової трансформації підприємства. Обґрунтовано, що пріоритетність протидії визначеним загрозам у 2010–2022 рр. постійно змінювалася, що вказує на актуальність систематичного моніторингу та застосування раціональних заходів захисту, протидії та адаптації.

Визначено загрози, які відмінно впливають на діяльність підприємств окремих видів економічної діяльності та за змістом пов'язані із складовими економічної безпеки держави (імпортозалежність – підприємства фармацевтичної промисловості – демографічна безпека та інші; зменшення сировинної бази через експортну орієнтацію сільськогосподарських виробників – підприємства харчової промисловості – продовольча безпека та інші; обмеженість ринку збуту через низьку конкурентоспроможність продукції – підприємства машинобудівної промисловості – виробнича безпека та інші), що стало основою для доведення потреби у консолідації безпекової діяльності на двох взаємопов'язаних рівнях, тобто держави та підприємства.

Запропоновано методичні основи створення інформаційного поля, ґрунтуючись на засадах практичного застосування холістичного підходу для цілісного бачення усіх змін, які потребують відповідної реакції суб'єктів безпеки. Авторська позиція дозволила приділити увагу одному із сегментів такого поля, який безпосередньо стосується ринку праці. Виявлено ознаки демографічної кризи, що проявляється у зменшенні чисельності населення через зростання смертності, зниження народжуваності, скорочення середньої

тривалості життя та погіршення вікової структури. Визначено негативні тенденції на ринку, які проявляються в скороченні кількості зайнятих працівників. Охарактеризовано структурні зрушення в національній економіці, за яких виникають втрати зайнятих працівників у промисловості. З'ясовано особливості неформальної зайнятості та лише часткову відповідність здобутих компетенцій в закладах освіти очікуванням роботодавців.

Охарактеризовано трансформації ринку праці під час COVID-19 та воєнних дій з початку 2022 р. Встановлено, що поширення дистанційної форми організації праці в Україні загострило проблему забезпечення економічної безпеки підприємства через відставання інфраструктурного розвитку, відсутність необхідного рівня цифрових компетенцій у персоналу та значні витрати на технічне оснащення віртуальних робочих місць. Оцінено вплив трудової міграції на ринок праці України як країни-експортера робочої сили із конкретизацією тих переваг і загроз, що виникають для економічної безпеки держави та економічної безпеки підприємства, зокрема в частині втрати людського капіталу та подальшого загострення демографічної кризи та незадоволеного попиту на кваліфіковану робочу силу. Визначено, що воєнні дії спричинили суттєві зміни на ринку праці через значну кількість внутрішньо переміщених осіб та біженців до країн ЄС, але меншими були втрати тих підприємств, які активно впроваджували цифрову трансформацію.

Побудовано інформаційне поле (рис. 3) як основу забезпечення економічної безпеки підприємства, в межах якого виділено внутрішню (для промислових підприємств) і зовнішню (сектор: ринок праці) складові, що дає змогу цілісно бачити ті зміни, які потребують уваги суб'єктів безпеки і мають як тимчасовий, так і довготривалий вплив на діяльність певного підприємства. Авторська позиція спрямована на зміну завдань у безпековій діяльності з ліквідації загроз щодо внутрішнього середовища на розроблення заходів, які забезпечують реагування на причини, зокрема ті, що виникають у процесі цифровізації ринку праці.

Встановлено множину основних факторів, що визначають трансформацію ринку праці на макро-, мезо- та мікрорівнях, які підлягають обов'язковому врахуванню в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Проведено формалізований опис вихідного інформаційного поля з використанням механізму семантичних мереж та елементів логіки предикатів. Розраховано коефіцієнти вагомості предикатів, що дало змогу встановити зв'язки між факторами. Здійснено систематизацію факторів шляхом застосування методу ієрархій та ранжування й синтезу багаторівневої моделі пріоритетності впливу (табл. 1).

Виявлено за результатами моделювання, що в поточних умовах найсуттєвіший вплив факторів на макро-, мезо- та мікрорівнях на трансформацію ринку праці безпосередньо пов'язаний із воєнними діями (зменшення кількості чоловіків, скорочення пропозиції робочої сили, значна кількість біженців і внутрішньо переміщених осіб, зменшення кількості

працездатного населення). За умови зменшення в подальшому впливу воєнних дій, вищої пріоритетності набудуть фактори, що пов'язані із цифровою трансформацією підприємств (недостатній рівень цифрових компетенцій, виготовлення продукції з низьким рівнем доданої вартості) і цифровізацією ринку праці (інноваційна пасивність, недостатньо міцний зв'язок між освітою та роботодавцями, низький рівень цифрової трансформації).

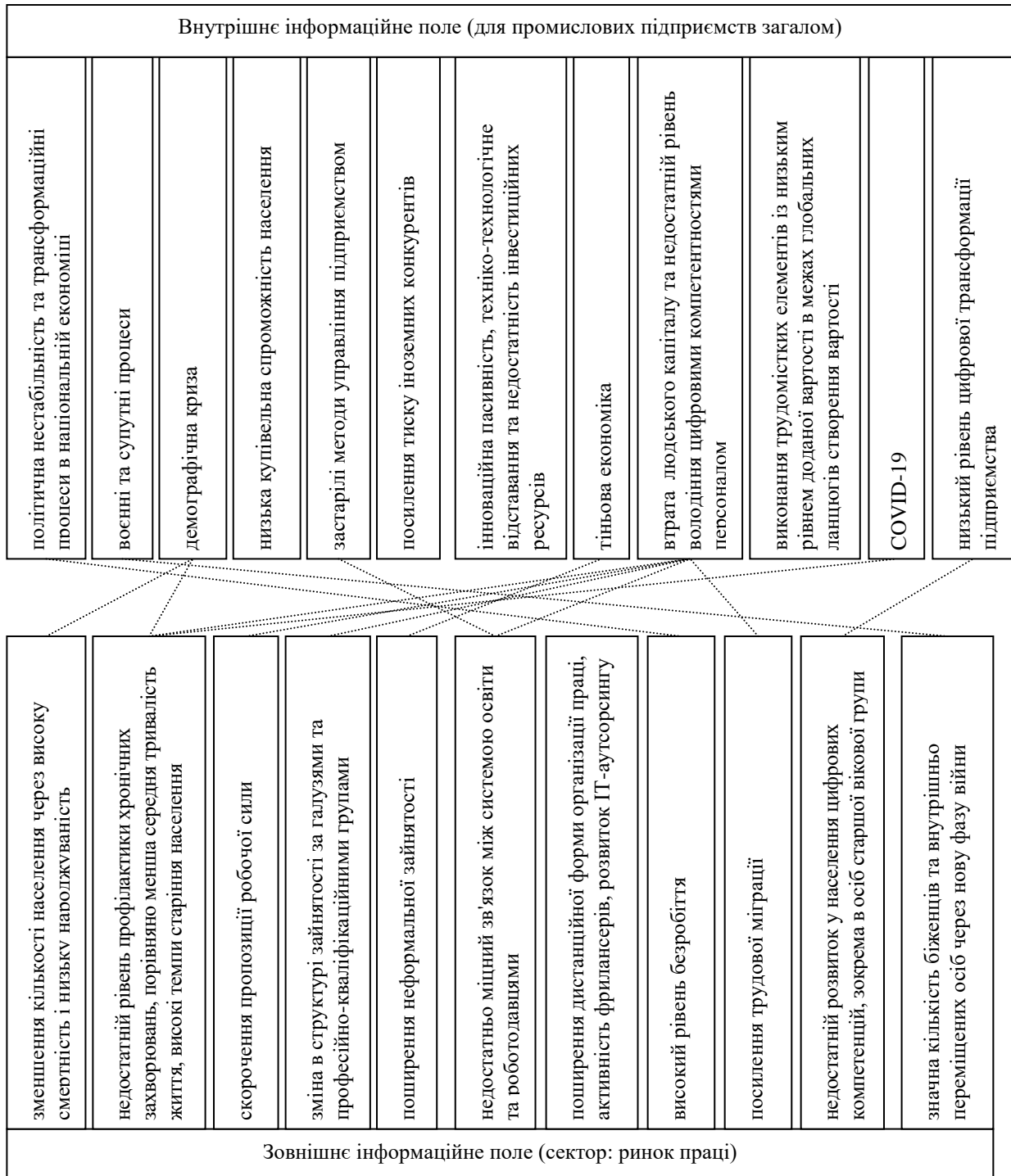

Рис. 3. Змістове наповнення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства відповідно до холістичного підходу

Пріоритетність впливу факторів, що визначають трансформацію ринку праці на різних рівнях

Мікрорівень	Мезорівень	Макрорівень
Застарілі методи управління, x_6	Значна кількість біженців і внутрішньо переміщених осіб, x_4	Тінізація економіки, x_7
Зменшення кількості чоловіків, x_4	Посилення тиску іноземних конкурентів, x_1	Трансформаційні процеси в національній економіці, x_1
Неможливість забезпечити гідну оплату праці, x_7	Низька купівельна спроможність населення, x_7	Зменшення кількості працездатного населення, x_2
Недостатній рівень цифрових компетенцій, x_5	Інноваційна пасивність, x_3	Військові дії, x_4
Скорочення пропозиції робочої сили, x_1	Недостатньо міцний зв'язок між освітою та роботодавцями, x_5	Низький рівень цифрової трансформації, x_5
Виготовлення продукції з низьким рівнем доданої вартості, x_3	Поширення дистанційної форми організації праці, x_6	Недостатність інвестиційних ресурсів, x_3
Брак кваліфікованої робочої сили, x_2	Посилення трудової міграції, x_2	Поширення неформальної зайнятості, x_6

Проведена систематизація факторів, що охоплює встановлення зв'язків, уточнення взаємного впливу і формалізацію, слугує необхідним аналітичним інструментом суб'єктів безпеки під час забезпечення економічної безпеки підприємства для розроблення превентивних захисних заходів стосовно загроз та створення необхідного підґрунтя для більш повного використання нових можливостей.

У четвертому розділі «Організаційно-економічне підґрунтя забезпечення економічної безпеки підприємства» побудовано модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства, сформовано методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.

Обґрунтовано, що наявна сьогодні орієнтація винятково на застосування системного підходу в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства через високу швидкість змін (на підприємстві, які проявляються у його цифровій трансформації та у зовнішньому середовищі, зокрема через цифровізацію ринку праці) знижує результативність безпекової діяльності. Зазначене обумовило необхідність у побудові моделі формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства (рис. 4), яка ґрунтується на застосуванні в комплексі системного й синергетичного підходів для збільшення гнучкості та адаптивності такої системи.

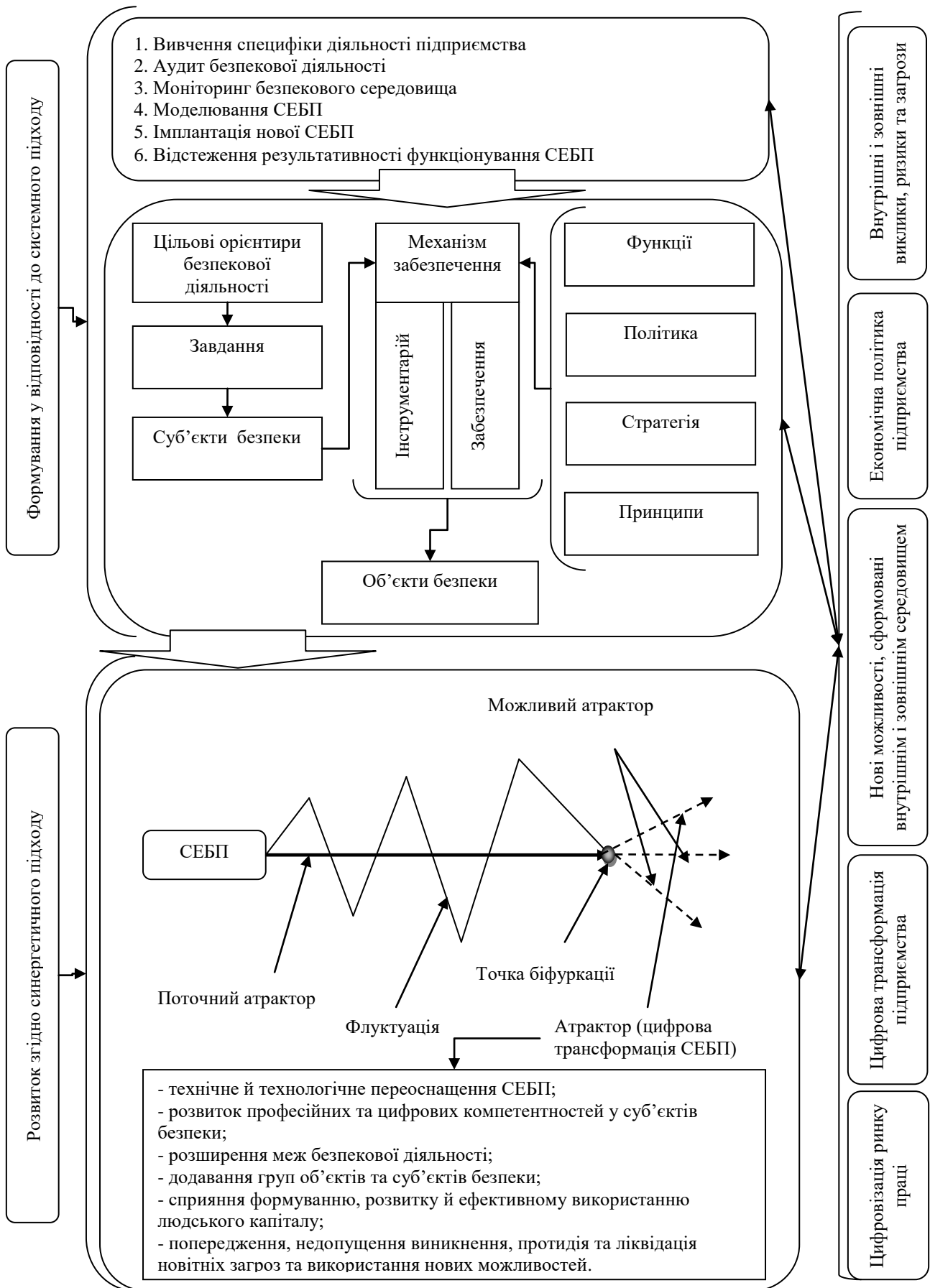

Рис. 4. Модель формування й розвитку системи економічної безпеки підприємства

Розглянуто та поглиблено теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства шляхом уточнення основних складових такої системи, зокрема цільових орієнтирів, завдань, функцій, політики, стратегії, принципів, суб'єктів і об'єктів, інструментарію й забезпечення та визначення аспектів процесу формування із врахуванням поточних тенденцій в цифровізації ринку праці.

Сформовано теоретичні положення застосування синергетичного підходу у функціонуванні системи економічної безпеки підприємства, які обумовлюють потребу посилення інформаційного обміну для ідентифікації моментів посилення флуктуацій та наближення до чергової точки біфуркації із можливістю вибору бажаного атрактору. Обґрунтовано, що цифрова трансформація підприємства та цифровізація ринку праці обумовлюють потребу переходу до атрактору, який забезпечить цифрову трансформацію системи економічної безпеки підприємства.

Обґрунтовано, що цифрова трансформація системи економічної безпеки підприємства – це постійно активний процес із систематичним слідуванням за тенденціями в цифровій трансформації підприємства та поширенні цифрових технологій в економіці, зокрема в ракурсі цифровізації ринку праці. Пасивність, або нездатність перейти до такого атрактору (цифрова трансформація СЕБП), поглиблює неспроможність суб'єктів безпеки, зокрема за рахунок невідповідності компетентностей, наявного інструментарію й забезпечення, досягати цільових орієнтирів, а відтак знижує ефективність безпекової діяльності загалом.

Запропоновано визначати ресурсне забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства, дотримуючись розробленої шкали, яка включає три можливі варіанти, тобто «пропорційно доходам», «відповідно до потреби на ліквідацію впливу ключових загроз» і «з виділенням постійної та змінної частини», та необхідних ресурсів, тобто матеріально-фінансових, техніко-технологічних, організаційних та інтелектуальних.

Сформовано методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, які, на основі здійсненого математичного моделювання шляхом застосування методу багатокритеріального оцінювання альтернатив, уможливають підтримання стійкості підприємства та адекватне реагування на загрози, що виникають у середовищі функціонування підприємства, а також допомагають досягати встановлених показників розвитку підприємства і покращувати його конкурентні позиції на ринку (табл. 2).

З'ясовано, що цифрова трансформація підприємства потребує інвестиційної активності не лише у цифрові технології та устаткування, але й стосовно покращення професійних та цифрових компетентностей працівників, що в умовах існування спротиву до будь-яких змін актуалізує необхідність внесення змін у безпекову діяльність.

Обґрунтовано, що результативність цифрової трансформації підприємства вимагає зосередження уваги на пізнанні внутрішніх мотивів кожного працівника задля формування зовнішніх стимулів. Доведено, що безпекова

діяльність повинна передбачати застосування позитивних та негативних стимулів, перші з яких орієнтовані на підштовхування найманих працівників й більшу їх активність у процесах цифрової трансформації підприємства, а другі – на припиненні дій чи бездіяльності, що завдають шкоди інтересам підприємства.

Таблиця 2

**Оцінювання альтернативних варіантів ресурсного забезпечення
цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства
відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці**

Варіанти ресурсного забезпечення	Ресурси			
	матеріально-фінансові	техніко-технологічні	організаційні	інтелектуальні
Пропорційно доходам	0,078	0,099	0,099	0,067
Відповідно до потреби на ліквідацію впливу ключових загроз	0,212	0,207	0,211	0,253
Із виділенням постійної та змінної частини	0,713	0,693	0,688	0,678
Міра важливості ресурсів за варіантами їх розподілу				

Розроблено мотиваційний механізм (рис. 5), у межах якого: конкретизовано мету, уточнено завдання, які не обмежуються внутрішнім середовищем підприємства, а, відповідаючи засадам холіцизму, стосуються й зовнішніх факторів та орієнтовані на формування, розвиток та ефективне використання людського капіталу; встановлено варіанти позитивного й негативного стимулювання, застосування якого має індивідуальний і цілеспрямований характер, зважаючи на сучасні зміни траєкторії розвитку ринку праці; передбачено моніторинг мотиваційного процесу, що включає оцінювання економічної безпеки підприємства, цифрової трансформації підприємства та задоволеності потреб працівників. Запропонований механізм становить частину мотиваційного механізму, який повинен бути дієвим в умовах кожного підприємства. Його імплантація в цей загальний механізм відбувається з метою досягнення більш вузьких завдань, які пов'язані із цифровою трансформацією підприємства та цифровізацією ринку праці. Циклічність та цілісність функціонування мотиваційного механізму формується на основі зворотного зв'язку, зокрема через ті сигнали, що наявні у відгуках робітників стосовно запровадження певного стимулу.

У п'ятому розділі «Методологічні положення удосконалення забезпечення економічної безпеки підприємства» розроблено технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства, сформовано методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, запропоновано науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Рис. 5. Мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації підприємства

З'ясовано, що сьогодні інформаційна основа безпекової діяльності створюється за рахунок обліково-аналітичного забезпечення, тобто на основі

відомостей, які характеризують зміст внутрішніх процесів у межах діяльності певного підприємства. Йдеться про фактичне обмеження в задоволенні інформаційних потреб суб'єктів безпеки, які в процесі розроблення й прийняття управлінських рішень лише фрагментарно враховують зміни у зовнішньому середовищі, зокрема і щодо цифровізації ринку праці. Обґрунтовано необхідність формування інформаційно-аналітичного забезпечення як складової системи економічної безпеки підприємства, в якому за функціональною ознакою дієвими повинні бути дві складові, тобто інформаційне та аналітичне забезпечення. Інформаційне забезпечення має формуватися на основі використання облікової інформації із доповненням даними, що не фіксуються в первинних документах, зокрема стосовно потреб та інтересів працівників підприємства, а також відомостями, що є результатами конкурентної розвідки. Доведено, що аналітичне забезпечення спрямоване на сортування, перевірку, аналізування й доведення до встановлених якісних і кількісних параметрів внутрішньої та зовнішньої інформації.

Обґрунтовано, що інформаційно-аналітичне забезпечення в системі економічної безпеки підприємства повинно бути імплантованим, з дотриманням засад безпекової діяльності, в загальну систему інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством для більш раціонального використання ресурсів стосовно отримання, перевірки, опрацювання, адресного спрямування й зберігання даних для задоволення інформаційних потреб суб'єктів безпеки, зважаючи на характер змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, які можуть вказувати на реальний або потенційний вплив на безпеку через реалізацію загрози або виникнення нових можливостей для розвитку. Визначено необхідність ієрархічного впорядкування завдань конкурентної розвідки в процесі моніторингу зовнішнього інформаційного поля на: стратегічні (зміна світової та національної економік, ринок праці тощо), тактичні (активність конкурентів, партнерів, постачальників, споживачів та інших суб'єктів зовнішнього середовища) та оперативні (факти, що вимагають миттєвого реагування).

Розроблено технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства (рис. 6), яка уточнює перелік позицій організації процесу отримання, опрацювання та цільового задоволення інформаційних потреб даними із внутрішнього і зовнішнього інформаційного поля, та передбачає раціональне використання ресурсної бази існуючої системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

Розроблено методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства, що був реалізований стосовно обґрунтування доцільності впровадження мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, який, шляхом застосування методу BOCR, враховуючи чотири такі складові, як «переваги» (Benefits), «витрати» (Costs), «можливості» (Opportunities) і «ризики» (Risks), передбачає порівняння існуючого раніше та запропонованого механізмів відповідно до критеріїв, які відповідають безпековим аспектам здійснення трансформацій в умовах певної системи. Проведені розрахунки (табл. 3) засвідчили: існуючий механізм, M1 з показником 0,238, є менш витратним, ніж розроблений,

M2 (0,762); розроблений механізм M2 (0,872) є більш ризикованим, ніж M1 (0,128), у той час коли запровадження M2 надає більше переваг (0,854) і можливостей (0,892) у реалізації пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки підприємства.

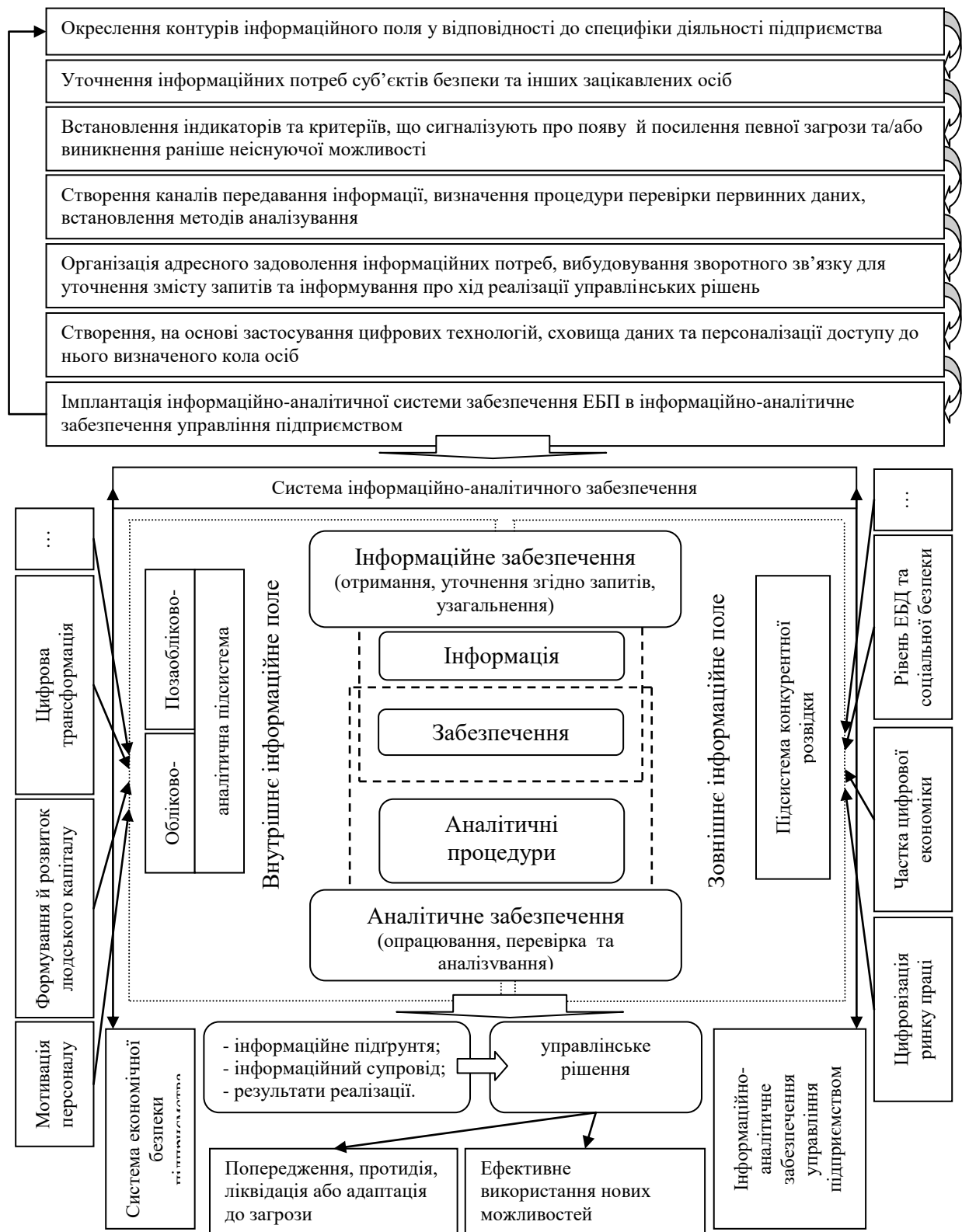

Рис. 6. Технологія формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства

Оцінка реалізації розробленого мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства

Складові ефективності	Критерії ефективності	Механізми	
		М1 (раніше існуючий)	М2 (розроблений)
В (Benefits - переваги) (0,658)	відповідність пріоритетним напрямам забезпечення ЕБП (0,072)	0,146	0,854
	відповідність стратегії розвитку підприємства (0,649)		
	забезпеченість інтелектуальним потенціалом (0,279)		
О (Opportunities - можливості) (0,124)	ступінь новизни підходів (0,148)	0,108	0,892
	ступінь новизни результатів (0,067)		
	перспективність механізму (0,785)		
С (Costs - витрати) (0,124)	матеріальні (0,325)	0,238	0,762
	на оплату праці (0,587)		
	на стимулювання (0,088)		
R (Risks - ризики) (0,094)	інформаційні (0,144)	0,128	0,872
	ресурсні (0,096)		
	кадрові (0,760)		

Побудовано ієрархічну модель ВОСР-оцінки мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства (рис. 7), дотримуючись раніше розробленої шкали ресурсного забезпечення (ПД – пропорційно доходам; ВП – відповідно до потреби на ліквідацію впливу ключових загроз; ПЗ – із виділенням постійної та змінної частини).

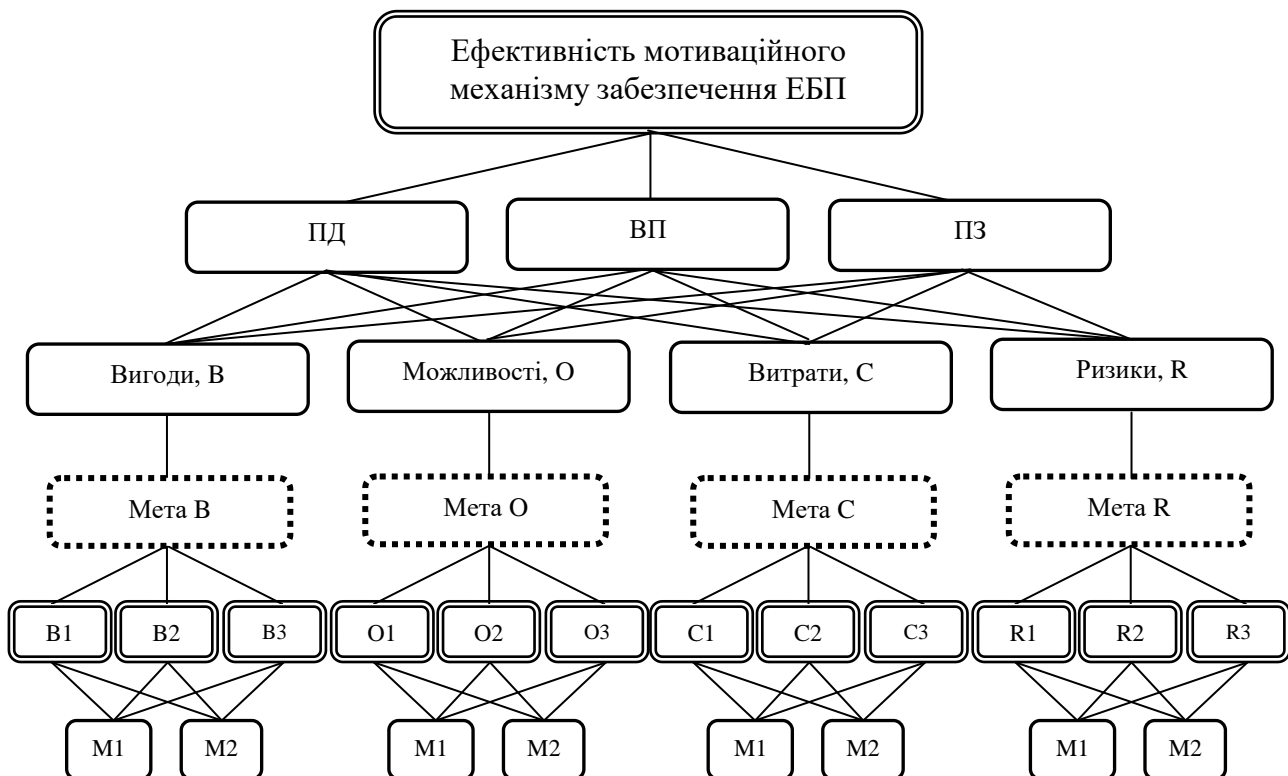

Рис. 7. Ієрархічна модель ВОСР-оцінки мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства

Застосовано два варіанти формул згорток для узагальнення пріоритетів альтернатив:

– адитивна, що характеризує схильність до оптимізму

$$F_{Ai}^{Add1} = w_B \times P_{Ai}^B + w_O \times P_{Ai}^O - w_C \times (1 - P_{Ai}^C) + w_R \times (1 - P_{Ai}^R).$$

– адитивна, що є різницею переваг і недоліків альтернатив

$$F_{Ai}^{Add2} = w_B \times P_{Ai}^B + w_O \times P_{Ai}^O - w_C \times P_{Ai}^C - w_R \times P_{Ai}^R.$$

де w_B, w_O, w_C, w_R – пріоритети критеріїв верхнього рівня;

$P_{Ai}^B, P_{Ai}^O, P_{Ai}^C, P_{Ai}^R$ – пріоритети i -ї альтернативи за відповідними ієрархіями переваг, можливостей, витрат, ризиків.

Проведено VOCR-оцінку за рівняннями із отриманням таких результатів:

$$F_{A1}^{Add1} = 0,658 \times 0,146 + 0,124 \times 0,108 - 0,124 \times (1 - 0,238) + 0,094 \times (1 - 0,128) = 0,285,$$

$$F_{A2}^{Add1} = 0,658 \times 0,854 + 0,124 \times 0,892 - 0,124 \times (1 - 0,762) + 0,094 \times (1 - 0,872) = 0,715.$$

та

$$F_{A1}^{Add2} = 0,658 \times 0,146 + 0,124 \times 0,108 - 0,124 \times 0,238 - 0,094 \times 0,128 = 0,067,$$

$$F_{A2}^{Add2} = 0,658 \times 0,854 + 0,124 \times 0,892 - 0,124 \times 0,762 - 0,094 \times 0,872 = 0,497.$$

Отримані результати продемонстрували вищу ефективність розробленого механізму порівняно з існуючим за позитивними аспектами (очікувані переваги та можливості, що виникають), водночас розроблений механізм вимагає більших витрат і вищих ризиків, що вимагає відповідної активності суб'єктів безпеки.

З'ясовано, що інтелектуалізація в межах ієрархічних рівнів, тобто особи, підприємства та суспільства, пов'язана із людським капіталом, зокрема в концентрації зусиль на розвитку інтелекту особистості із отриманням результату у вигляді генерування нових знань, які забезпечують поступ у виробництві суспільного продукту, формування конкурентних переваг для підприємства та покращення позицій працівника на ринку праці. Збільшення активності в застосуванні цифрових технологій уможливило пришвидшення роботи з інформацією та сприяє розвитку інтелектуальних здібностей особистості, що проявляється в безпековій діяльності через застосування творчого і нешаблонного підходу до виконання типових і нових завдань.

Доведено актуальність систематичного перегляду умов здійснення безпекової діяльності на відповідність наявного кадрового забезпечення із фактичним інтелектуальним потенціалом складності завдань, які потребують вирішення. Обґрунтовано, що кадрова політика повинна бути орієнтованою на інтелектуалізацію забезпечення економічної безпеки підприємства, що реалізується у здобутті нових знань, а також поліпшенні творчих здібностей, застосуванні неординарних підходів, креативному мисленні, генеруванні ідей, пошуку оригінальних нетипових варіантів вирішення раніше існуючих та нових проблем тощо.

Сформовано науково-практичний підхід (рис. 8) до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства, відмінність якого полягає в засадах створення й використання під час безпекової діяльності синектичної групи. До такої групи пропонується залучати фахівців із високим рівнем інтелекту, які завдяки своїм творчим здібностям повинні вирішувати складні нетипові завдання. Трансформація системи економічної безпеки підприємства полягає в поєднанні дотримання суб'єктами безпеки затверджених технологічних карт виконання дій в штатних ситуаціях із творчим пізнанням суті будь-якої нетипової події, зокрема і стосовно цифровізації ринку праці, для пошуку оригінальних варіантів виконання поставлених завдань під час безпекової діяльності.

Рис. 8. Науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення ЕБП

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і по-новому вирішено науково-практичну проблему, що відображено у розробці теоретико-методологічних засад забезпечення економічної безпеки підприємства, та обґрунтовано практичні рекомендації щодо їх застосування.

Основні наукові та прикладні результати роботи авторки, рекомендації з наукового і практичного їх використання полягають у такому.

1. Визначено та охарактеризовано, спираючись на результати проведеного аналізу гносеологічних основ забезпечення безпеки, суть та засади здійснення безпекової діяльності, що дозволило сформулювати власне трактування пов'язаних між собою таких понять як «безпека», «економічна безпека», «економічна безпека держави», «економічна безпека підприємства» та «соціальна безпека», об'єднавши їх через моменти виникнення викликів, ризиків і загроз та поточні тенденції стосовно цифровізації соціально-економічних процесів, що в цілому поглиблює теоретичні засади та розширює горизонти активності під час забезпечення економічної безпеки підприємства.

2. Встановлено передумови, які пов'язані зі збільшенням частки цифрової економіки та цифровізацією ринку праці, переваги та перешкоди для цифрової трансформації підприємства, що слугувало основою для окреслення рівневості й етапності таких змін із установленням суттєвості впливу, зокрема щодо формування й ефективності використання кадрових ресурсів. Це дало змогу сформулювати концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства, зважаючи на необхідність попереднього створення сприятливої основи через відстеження викликів, розпізнавання можливих ризиків і недопущення виникнення загроз, інформаційного супроводу та уможливлення ефективного використання нових можливостей.

3. Доведено пріоритетність людського капіталу у створенні конкурентних переваг у діяльності кожного підприємства, що провокує посилення конкурентної боротьби та відповідне уточнення завдань під час безпекової діяльності. Дослідження генезису людського капіталу послугувало основою його структуризації за функціональною та ієрархічною ознаками, що стало підґрунтям розроблених теоретико-методичних засад, у межах яких конкретизовано завдання суб'єктів безпеки на етапах формування, розвитку та ефективного використання, зважаючи на необхідність узгодження інтересів найманого працівника, роботодавця й держави та протидії загрозам (відтік кадрів, внутрішні конфлікти, «старіння знань» та неефективні інвестиції тощо).

4. Визначено параметри траєкторії із наступним формуванням теоретико-прикладного базису, цифровізації ринку праці, яка під тиском масштабності застосування цифрових технологій, COVID-19 і воєнних дій зазнала змін. Це проявилось у характері взаємодії найманого працівника, роботодавця і держави із виникненням нових можливостей у досягненні інтересів і загроз та сформувало основу для осучаснення засад провадження безпекової діяльності.

5. Розроблено методичні основи створення інформаційного поля, в основу яких покладено практику застосування холістичного підходу, що дає змогу

цілісно бачити перебіг процесів у зовнішньому й внутрішньому середовищі з установленням причин, стимулюючих і дестимулюючих факторів та створювати прогноз із різними часовими горизонтами. Виконано змістове наповнення інформаційного поля, з огляду на практику функціонування промислових підприємств та зміни на ринку праці, що слугує основою для розроблення та виконання рішень суб'єктами безпеки.

6. Виділено множину основних факторів, що визначають трансформацію ринку праці на макро-, мезо- та мікрорівнях. Здійснене моделювання дало змогу провести систематизацію із встановленням пріоритетності факторів. Виявлено домінування впливу воєнних дій на ринок праці стосовно усіх досліджуваних рівнів у межах ієрархії. Обґрунтовано, що за умов зменшення суттєвості впливу воєнних дій пріоритетності набудуть фактори, пов'язані з цифровою трансформацією підприємств, що загалом сприяє підтримці високої готовності системи економічної безпеки підприємства до реагування на зміни, зокрема на ринку праці.

7. Удосконалено модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства шляхом застосування системного, в частині уточнення змісту основних складових такої системи, зокрема цільових орієнтирів, завдань, функцій, політики, стратегії, принципів, суб'єктів і об'єктів, інструментарію й забезпечення, та синергетичного, стосовно ідентифікації параметрів флуктуацій, чергового наближення до точки біфуркації та переходу на один із атракторів, підходів. Обґрунтовано засади переходу та умови реалізації атрактору, який визначає цифрову трансформацію системи економічної безпеки підприємства, що створює необхідну основу для контрольованої й результативної цифрової трансформації підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

8. Досліджено практику безпекової діяльності, що дозволило встановити методичні засади ресурсного забезпечення, зважаючи на фактичні потреби суб'єктів безпеки в матеріально-фінансових, техніко-технологічних, організаційних й інтелектуальних ресурсах. Проведене моделювання із використанням методу багатокритеріального оцінювання альтернатив дало змогу, відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці, визначити із кількох варіантів оптимальний, застосування якого створює необхідну основу результативній реалізації заходів суб'єктами безпеки.

9. Обґрунтовано, задля контрольованого на предмет виникнення загроз і результативного протікання процесу цифрової трансформації підприємства, необхідність застосування позитивного і негативного стимулювання. Застосування розробленого мотиваційного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, який складається із трьох умовних частин («завдання», «інструменти», «моніторинг»), уможливує, відповідно до тенденцій в цифровізації ринку праці, активізацію працівників у питаннях розвитку людського капіталу та сприяння безпековій діяльності, а також зменшення опору з їхнього боку цифровій трансформації підприємства та ліквідації загроз, які виникають з вини чи внаслідок бездіяльності.

10. Розроблено технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства, яка полягає у використанні наявних ресурсів інформаційного забезпечення управління підприємством із вибудовуванням внутрішніх і зовнішніх складових інформаційного поля. Обґрунтовано необхідність доповнення облікової інформації позаобліковими даними та застосування конкурентної розвідки для відстеження змін у діяльності підприємства. Використання такої технології орієнтовано на покращення інформаційного базису безпекової діяльності завдяки адресності, гнучкості у задоволенні інформаційних потреб і цілісності у відображенні змін, зокрема й тих, які стосуються цифровізації ринку праці.

11. Доведено необхідність здійснення трансформації системи економічної безпеки на випередження стосовно змін у діяльності підприємства та відповідно до параметрів безпекової ситуації, що визначається активністю суб'єктів зовнішнього середовища. Розроблено методичний підхід, який, послуговуючись методом VOCR, дозволяє цілісно й різноаспектно оцінити доцільність і можливість трансформації на основі врахування очікуваних позитивних результатів, додаткових витрат, нових можливостей та ймовірних ризиків. Проведене моделювання забезпечило необхідне інформаційне підґрунтя для планування й виконання трансформацій в системі економічної безпеки підприємства.

12. Обґрунтовано, що покращення результативності дій суб'єктів безпеки, в умовах посилення невизначеності й високої динамічності перебігу подій у внутрішньому й зовнішньому середовищі, вимагає застосування комплексу заходів у межах програми інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства. Розроблений науково-практичний підхід визначає характер змін стосовно: кадрової політики; навчання; мотивації; формалізації, обміну і передачі знань; формування синектичної групи, що загалом створює основу для поєднання чіткості дотримання протоколів виконання безпекових заходів із креативним нетиповим пошуком варіантів вирішення раніше неіснуючих проблем.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Андріїв Н. М. Економічна безпека підприємства в умовах цифровізації ринку праці: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Львів: Растр-7, 2023. 320 с.

*Статті у виданнях, включених до категорії «А»
переліку наукових фахових видань України або у виданнях,
проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus*

2 Andriyiv N. Valuation of the institutional supply of the development of the competitive trading entrepreneurship in Ukraine. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. P. 2. № 3 (11). P. 95–102. DOI: 10.25140/2410-9576-2017-2-3(11)-95-102.

3. Andriyiv N., Zachepa A., Petrukha N., Shevchuk I., Berest I. Information aspects of changes in the labor market of the EU and Ukraine in the context of ensuring safety through COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21 No. 12. P. 657–663. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.90>.

Особистий внесок здобувачки: досліджено ключові зміни ринку праці під впливом COVID-19, зокрема рівень безробіття, частку зайнятого населення, гендерну рівність, трудову міграцію.

4. Andriyiv N., Stetsiv L., Yaremyk M., Malyarchuk I., Chmelyk R. The impact of labor migration on the EU labor market during the pandemic. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 3. P. 511–516. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.65>.

Особистий внесок здобувачки: охарактеризовано переваги та недоліки трудової міграції для України та країн ЄС під час COVID-19, зокрема в контексті впливу на ринок праці.

5. Andriyiv N., Voloshchuk K., Petrukha S., Orlovska O., Kurylo O. Impact of the main threats from COVID-19 on the labor market in the context of ensuring economic security. *International Journal of Safety and Security Engineering*. 2022. Vol. 12. No. 1. P. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.120109>.

Особистий внесок здобувачки: на основі узагальнення та опрацювання аналітичних даних поглиблено розуміння впливу трудової міграції на економічну безпеку держави та підприємства.

6. Andriyiv N., Honchar M., Mironova Y., Petrukha N., Hrytsyshyn A. The impact of military actions on the labor market of Ukraine and the EU: economic, social and security aspects. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No. 5. P. 693–701. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.96>.

Особистий внесок здобувачки: досліджено ключові аспекти впливу воєнних дій на ринок праці та економічну безпеку підприємств.

7. Andriyiv N., Pushak H., Petrukha N., Kokhan V., Shtangret I. Transformation of threats to demographic security and sustainable development of the region due to increased military actions. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2022. Vol. 17. No. 7. P. 2221–2227. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.170722>.

Особистий внесок здобувачки: визначено та охарактеризовано загрози для економічної безпеки підприємства, виникнення й розвиток яких пов'язаний із демографічною кризою в Україні.

Статті у наукових фахових виданнях України

8. Андрієв Н. М. Сутність та особливості підприємництва в системі внутрішньої торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2017. № 2. С. 172–177.

9. Апопій В. В., Лихолат С. М., Андрієв Н. М. Характер розвитку внутрішньої торгівлі і трансформація її функцій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2017. № 1. С. 188–199.

Особистий внесок здобувачки: проаналізовано динаміку основних активів внутрішньої торгівлі та їхню частку в національній економіці.

10. Андріїв Н. М. Механізми регулювання безпекового розвитку ринку праці. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 9. С. 117–121. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/9.19>.

11. Андріїв Н. М. Сегментація ринку праці в системі економічної безпеки держави. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №48-1. С. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-10>.

12. Андріїв Н. М. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки держави. *Бізнес-навігатор*. 2021. № 6 (67). С. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.67-8>.

13. Андріїв Н. М. Виклики для економічної безпеки держави в умовах формування цифрової економіки. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 64. С. 10–15. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct64-2>.

14. Андріїв Н. М. Цифрова трансформація підприємства: теоретичний базис. *Ефективна економіка*. 2022. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10170>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.4.79.

15. Андріїв Н. М. Теоретичне підґрунтя забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал. *Ефективна економіка*. 2022. № 8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/436/439>. DOI: 10.32702/2307-2105.2022.8.20.

16. Андріїв Н. М. Безпекові аспекти поширення дистанційної зайнятості в умовах цифровізації ринку праці. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/890/900>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.20>.

17. Андріїв Н. М. Економічна безпека підприємств харчової промисловості: ключові загрози. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1027/1037>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.25>.

18. Андріїв Н. М. Застосування холістичного підходу в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 70. С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-8>.

19. Андріїв Н. М. Інформаційне підґрунтя забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 1. (33). С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2023-1-2>.

20. Андріїв Н. М. Формування системи економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 2. (34). С. 25–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2023-2-5>.

21. Андріїв Н. М. Теоретичне підґрунтя створення системи економічної безпеки підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 2. (91). С. 49–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-2-6>.

22. Андріїв Н. М. Мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 3. (35). С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2023-3-4>.

23. Андріїв Н. М. Інформаційно-аналітична система забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 73. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure73-5>.

24 Андріїв Н. М. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2530/2449>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-12>.

25. Андріїв Н. М., Яворська Т. В., Дуфенюк О. М. Синектичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2023. Вип. 4. (36). С. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2023-4-4>.

Особистий внесок здобувачки: розглянуто аспекти створення синергетичної групи для вирішення складних і раніше невідомих проблем в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства.

26. Андріїв Н. М., Яворська Т. В., Дуфенюк О. М. Інтелектуалізація забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2023. № 3 (73). С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.73-3>.

Особистий внесок здобувачки: обґрунтовано ключові напрями та засади застосування синектичного підходу в процесі інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

27. Андріїв Н. М. Актуальні питання соціальної нерівності в контексті економічної безпеки держави. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів і права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 7 травня 2020 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 8–9.

28. Андріїв Н. М. Економічна безпека держави: методичні засади забезпечення. *Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 25–27 листопада 2021 р.). Львів: УАД, 2021. С. 8–10.

29. Андріїв Н. М. Економічна безпека держави: нові виклики в умовах цифрової економіки. *Вдосконалення економіки країни: проблеми та шляхи вирішення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 26 лютого 2022 р.). Львів: ЛЕФ, 2021. С. 52–55.

30. Андріїв Н. М. Багаторівневий підхід до цифрової трансформації підприємства. *Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 20–22 травня 2022 р.). Львів: УАД, 2022. С. 9–11.

31. Андріїв Н. М. Безпекові аспекти формування, розвитку й використання людського капіталу на мікрорівні. *Нові напрями розвитку науки та техніки в умовах світової кризи: матеріали ХCV Міжнародної інтернет-конференції* (м. Ужгород, 19 серпня 2022 р.). Ужгород, 2022. С. 17–21.

32. Андрійів Н. М. Безпекові аспекти формування цифрових компетентностей в процесі цифровізації ринку праці. *Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 24–26 листопада 2022 р.). Львів: УАД, 2022. С. 8–10.

33. Андрійів Н. М. Методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємств харчової промисловості. *Modern research in world science: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 29–31 січня 2023 р.). Львів: SPS, 2023. С. 1167–1170.

34. Андрійів Н. М. Пріоритетність удосконалення безпекової діяльності промислових підприємств. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права: теорія та практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кременчук, 8 лютого 2023 р.). Кременчук: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 12–14.

35. Андрійів Н. М. Система економічної безпеки підприємства: методичні засади побудови в умовах цифровізації ринку праці. *Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Івано-Франківськ, 27–28 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ: Кошовий Б.-П. О, 2023. С. 158–160.

36. Андрійів Н. М. Система економічної безпеки підприємства: теоретичні аспекти створення. *Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 25–27 травня 2023 р.). Львів: УАД, 2023. С. 14–17.

37. Андрійів Н. М. Ключові аспекти покращення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Global society in formation of new security system and world order: 2nd International scientific and practical Internet conference* (м. Дніпро, 27–28 липня 2023 р.). Дніпро: ФОП Мареніченко В. В., 2023. С. 50–51.

38. Андрійів Н. М. Сутність та засади організації обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства. *Integration of education, science and business in modern environment: summer debates: 5th International scientific and practical Internet conference* (м. Дніпро, 3–4 серпня 2023 р.). Дніпро: ФОП Мареніченко В. В., 2023. С. 96–98.

39. Андрійів Н. М. Інтелектуалізація забезпечення економічної безпеки підприємства на основі синектичного підходу. *Актуальні проблеми в економіці, фінансах та управлінні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 25 жовтня 2023 р.). Одеса: Research Europe, 2023. С. 87–89.

АНОТАЦІЯ

Андрійів Н. М. Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської

діяльності. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

Дисертація присвячена розробленню концептуальних, теоретико-методологічних і методико-прикладних засад забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації ринку праці.

У роботі уточнено понятійно-термінологічний апарат забезпечення економічної безпеки підприємства. Сформовано концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємства. Розроблено та обґрунтовано теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах посилення конкурентної боротьби за людський капітал. Сформовано теоретико-прикладний базис цифровізації ринку праці. Удосконалено методичні основи створення інформаційного поля в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства. Систематизовано фактори трансформації ринку праці. Побудовано модель формування і розвитку системи економічної безпеки підприємства. Удосконалено методичні засади ресурсного забезпечення цифрової трансформації системи економічної безпеки підприємства відповідно до тенденцій цифровізації ринку праці. Розроблено мотиваційний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. Створено технологію формування та удосконалення інформаційно-аналітичної системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Сформовано методичний підхід до оцінювання варіантів трансформації системи економічної безпеки підприємства. Запропоновано науково-практичний підхід до інтелектуалізації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, система економічної безпеки підприємства, ринок праці, цифрова трансформація, цифровізація, людський капітал, загроза, інтелектуалізація, мотиваційний механізм.

ANNOTATION

Andriyiv N. M. Ensuring economic security of the enterprise under conditions of of labor market digitization. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 21.04.02 – Economic Security of the Subjects of Business Activity. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2024.

The dissertation is devoted to the development of conceptual, theoretical-methodological and methodological-applied principles of ensuring the economic security of the enterprise in the conditions of digitization of the labor market.

The work clarified the conceptual and terminological apparatus of the study by clarifying the content of the definitions «security», «economic security», «economic security of the state», «economic security of the enterprise» and «social security», which complements and establishes logical connections, taking into account the relevance of the formation digital economy and digitization of the labor market, which made it possible to supplement the etymological-semantic component of the

theoretical-methodological base of ensuring the economic security of the enterprise. The conceptual principles of ensuring the economic security of the enterprise have been formed, which establish the levels of digital transformation of the enterprise (the first is digitization; the second is the change of business processes; the third is the transition to a new business model), which forms the basis for the identification of new threats and opportunities and determines the purposefulness of the actions of sub security entities. The theoretical and methodological principles of ensuring the economic security of the enterprise in the conditions of increased competition for human capital have been developed and substantiated, which, based on the traced genesis, provide for functional structuring, with the allocation of biophysical, intellectual, professional and social components of capital, and hierarchical, in relation to the individual («individual»), enterprise («corporate») and the state («macroeconomic») of human capital, which made it possible to identify a number of priority threats that can be countered by the activity of security entities. The theoretical and practical basis of the digitization of the labor market has been formed, the feature of which is the combination of the theoretical foundations of changes in the labor market with the results of analytical studies of the nature and extent of the influence of digital technologies on the activity of the employee, the employer, and the state. The methodological foundations of creating an information field in the process of ensuring the economic security of the enterprise have been improved, which made it possible to identify and organize the threats and trends in the labor market that are relevant for industrial enterprises as a basis for developing preventive solutions in security activities. Factors of the transformation of the labor market were systematized, based on the priority of their influence on the macro, meso, and micro levels, based on the use of the mechanism of semantic networks and elements of predicate logic and establishing the advantages of factors by means of the methodology of modeling hierarchies and the method of ranking and synthesis of a multi-level model, which made it possible to form an information field for the development of measures in the course of security activities based on a holistic vision of changes in the environment of the enterprise's functioning. A model of the formation and development of the economic security system of the enterprise was built, which was built on the basis of the use of a system-synergistic approach, which made it possible to modernize the content of the main components of such a system in accordance with the current conditions of operation and dynamically outline the conditions for the transition to the attractor, which involves digital transformation, which makes it possible to proactively ensure readiness to counter threats and more effectively use the opportunities that arise due to the digitalization of the labor market. The methodical principles of resource provision for the digital transformation of the enterprise's economic security system have been improved in accordance with the trends of digitization of the labor market, which made it possible to compare the options for resource provision common in practice in accordance with the actual needs in security activities for material and financial, technical and technological, organizational and intellectual resources, with substantiation of the positions that ensure the effective performance of the tasks

assigned to the security subjects. A motivational mechanism for ensuring the economic security of the enterprise has been developed, which, taking into account the current global trends in the transition to the digital economy and digitalization of the labor market, provides for the use of positive and negative incentives arising from the actions or inaction of employees, which in general should create favorable security conditions for controlled and effective digital transformation of the enterprise. The technology for the formation and improvement of the information and analytical system for ensuring the economic security of the enterprise has been developed, which is distinguished by establishing the construction of an internal (including accounting, off-accounting and analytical subsystems) and external (systematically updated on the basis of competitive intelligence) information field for obtaining data with subsequent processing, which enables targeted and quality satisfaction of information needs of security subjects. A methodical approach to the evaluation of options for the transformation of the economic security system of the enterprise has been formed, which involves the application of the BOCR method, which consists in modeling with the establishment of expected positive results, additional costs, new opportunities and probable risks, the results of which, based on the current resource provision for Ukrainian enterprises of security activities, created an informational basis for the development and introduction of a motivational mechanism into the economic security system of the enterprise. A scientific and practical approach to the intellectualization of economic security of the enterprise is proposed, which consists in the complex application of measures, in accordance with the rapid and difficult to predict changes in the conditions of the implementation of security activities, which are focused on the optimal combination of the logical sequence of actions of security subjects with the ability to creatively approach the solution previously unknown problems on the basis of the creation of a synectic group, which enables the formation of favorable circumstances for the digital transformation of the enterprise, countering threats and effective use of opportunities created by the growth of the share of the digital economy and digitalization of the labor market.

Key words: security, economic security of an enterprise, system of economic security of an enterprise, labor market, digital transformation, digitalization, human capital, threat, intellectualization, motivational mechanism.

Підписано до друку 05.03.2024 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 2,0.
Тираж 50 прим. Зам. № 17-24.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.